

KRONIKA I WIADOMOŚCI REDAKCYJNE

WSPOMNIENIE O ZMARŁYM PŁK W ST. SPOCZ. DR MED. JÓZEF HORNOWSKI (19.11.1916 – 13.06.2011 r.)

Z wielkim smutkiem społeczność Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej przyjęła wiadomość o śmierci naszego wieloletniego pracownika, cenionego specjalisty z zakresu medycyny lotniczej i chorób wewnętrznych, znanego i cenionego w środowisku lekarskim, a przede wszystkim wspaniałego człowieka. Bardzo skromnego, zasługującego na powszechny szacunek i uznanie, wielkiego społecznika.

Doktor Józef Hornowski był kronikarzem naszych czasów, często spisywał swoje myśli, zdarzenia czy fakty z życia na luźnych kartkach papieru czy też gazetach. Za współpracę z Biuletynem Okręgowej Izby Lekarskiej w Warszawie otrzymał „Złote Pióro”.

Historia życia „naszego nestora” rozpoczyna się w zachodniej Gruzji, dokąd przodkowie ze strony matki zostali zesłani za udział w Powstaniu Styczniowym. Doktor Hornowski urodził się w jednym z najstarszych miast świata Kutaisi 19 listopada 1916 r. Miejsce znane w historii Polski: tam też urodził się Prezydent RP na uchodźctwie Władysław Raczkiewicz.

Kontakt z mundurem towarzyszył mu od dzieciństwa. Wychowywał się w klimacie wojska, gdyż ojciec Michał, ppłk inż. dypl. saper służył w tamtych czasach w Armii Carskiej. Matka Maria była nauczycielką w miejscowej szkole. Dalsze losy młodego Józefa i jego rodziny związane są z Modlinem. Jak sam pisał w swoim CV „*Do Polski zostałem przywieziony w r. 1923 w ramach powojennego (po I Wojnie Światowej) łączenia rodzin do Modlina, gdzie ojciec był ppłk WP, zastępcą Komendanta Twierdzy ds. fortyfikacji*” [1]. Tu w Modlinie ukończył szkołę powszechną. Kolejne służbowe przeniesienie Ojca do Torunia wpłynęło na dalsze życie, w tym etap edukacji. Kontynuował naukę w Państwowym Gimnazjum Humanistycznym im. M. Kopernika. Po zdaniu matury w 1935 r. rozpoczął studia medyczne na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego im. Józefa Piłsudskiego. W trzy lata później jako student-wolontariusz Zakładu Patologii brał udział w pracach doświadczalnych w Centrum Badań Lotniczo-Lekarskich prowadzonych pod kierunkiem doc. Franciszka Goebela i mjr. dr. Stanisława Marczewskiego. Te-

matyka badań dotyczyła wpływu adrenaliny na liczbę retikulocytów we krwi obwodowej. W chwili wybuchu wojny odbywał zajęcia studenckie z położnictwa. Po radiowym rozkazie płk. Umiaszowskiego wyruszył pieszo na Wschód. Działania wojenne na tych terenach spowodowały, że młody student medycyny podjął decyzję o powrocie do Warszawy. Został zatrudniony jako Kontroler Sanitarny Powiatu Warszawskiego, a następnie jako kierownik Kolumn Epidemicznych. W czasie okupacji brał udział w tajnym nauczaniu medycyny, a w 1943 r. ukończył studia lekarskie. Został zatrudniony na stanowisku młodszego asystenta w II Klinice Chorób Wewnętrznych, kierowanej wówczas przez prof. Witolda Orłowskiego. W 1944 r. brał czynny udział w Powstaniu Warszawskim, przeszedł obóz w Pruszkowie a później został lekarzem Szpitala RGO we Włochach udzielając pomocy ludności Warszawy. Po wyzwoleniu kraju, z chwilą wznowienia wydawania dyplomów przez Uniwersytet Warszawski, otrzymał dyplom lekarza datowany na 7 kwietnia 1945 r. W tym czasie rozpoczął się kolejny po medycynie mariaż, tym razem z wojskiem. Został zmobilizowany, otrzymał stopień porucznika-lekarza WP i został przydzielony jako starszy epidemiolog do Sanitarno-Epidemiologicznego Laboratorium Frontu nr 9. Po demobilizacji w listopadzie 1947 r. przez rok pracował jako lekarz miejski w Przychodni we Włochach, a po otwarciu roku akademickiego na Uniwersytecie Warszawskim, w 1948 r. powrócił na Wydział Lekarski na stanowisko starszego asystenta Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych kierowanej przez prof. Andrzeja Biernackiego, pozostając tam do 1951 r. W czasie trwania „konfliktu koreańskiego” został powołany na ćwiczenia jako rezerwista i pracował na stanowisku lekarza batalionu budowlanego (późniejszy batalion budowy lotnisk) i należy uznać, że od tego zdarzenia związał się służbowo z lotnictwem i medycyną lotniczą. Jako wykwalifikowany specjalista w 1951 r. został skierowany do pracy do Komór Niskich Ciśnień w 5 Dywizji Lotnictwa Myśliwskiego w Babicach, a następnie w maju 1952 r. do Gabinetu Wewnętrznego Centralnego Instytutu Badań Lotniczo-Lekarskich, wspomagając dr Mirosława Ornowskiego i dr. Jerzego Bibricha, prowadząc badania kwalifikacyjne personelu latającego, rozszerzając je o próby czynnościowe układu krążenia i narządu oddechowego [2].

Zainteresowania medycyną dr Hornowski pogłębiał uczestnicząc w pracach Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego od marca 1949 r. W trzy lata później, 3 maja 1952 r. obronił rozprawę doktorską z historii medycyny. Promotorem pracy „Dr med. Stanisław Florian Ceynowa” był prof. Ludwik Zembrzuski, a opiekunem w Warszawie Kurator Zakładu Historii i Filozofii Medycyny prof. Wiktor Grzywo-Dąbrowski. O swoich zawirowaniach podczas pisania pracy doktorskiej, a później habilitacyjnej dr Hornowski wspomina w artykule opublikowanym w 2004 r. [3]. W 1953 r. otrzymał specjalizację II stopnia z chorób wewnętrznych. W 1954 r. został pierwszym ordynatorem i zarazem organizatorem Oddziału Wewnętrznego utworzonego Wojskowego Szpitala Lotniczego w Otwocku. Prowadził działalność diagnostyczną, leczniczą i dydaktyczną, a z chwilą utworzenia Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej (WIML) został ordynatorem i czasowo pełniącym obowiązki kierownikiem Oddziału Chorób Wewnętrznych. W 1957 r. uzyskał specjalizację II stopnia z medycyny lotniczej. Należy dodać, że dr Hornowski był pierwszym i najdłużej pełniącym obowiązki głównym internistą Wojsk Lotniczych. W tym okresie wyspecjalizował ok.100 lekarzy. W 2004 r. tak oto wspo-

minał tamte czasy „Na Klinice odbywały się staże cząstkowe innych specjalności, pogłębiano diagnostykę dla Głównej Komisji Lotniczo-Lekarskiej, wykonywano prace badawcze dla części naukowej WIML, odbywano staże podyplomowe w chorobach wewnętrznych i studenckie praktyki dla słuchaczy WAM”[1].

W ramach dodatkowych obowiązków od 1968 r. został zmuszony (jak sam to określił) do pracy na 1/2 etatu w Poliklinice, najpierw Komitetu Centralnego PZRR i Centralnej Radzie Związków Zawodowych (CRZZ), a potem Międzyzakładowej Przychodni Pracowniczej MZiOS przy ul. Mazowieckiej [1].

W 1972 r. w ramach reorganizacji WIML Klinika Zdrowego Człowieka została połączona z Oddziałem Chorób Wewnętrznych tworząc Klinikę Chorób Wewnętrznych. I znów pierwszym w historii kliniki kierownikiem został dr J. Hornowski i funkcję tę pełnił do 1974 r.

Znany był najbliższym jako oddany społecznik i taki na długo pozostanie w naszej pamięci. Od 1973 r. został wybrany na przewodniczącego komisji klubowej Klubu Lekarza Polskiego Towarzystwa Lekarskiego (PTL) mieszczącego się w Al. Ujazdowskich w Warszawie. Został też laureatem II nagrody MON za prace poświęcone badaniom stanu zdrowia personelu technicznego lotnictwa. W kolejnych wyborach do władz PTL w 1974 r. został sekretarzem Zarządu pełniąc tę funkcję przez 8 lat, a następnie został Sekretarzem Honorowym. Ale to nie jedyne pełnione funkcje w PTL. Z wyboru pełnił również funkcję Sekretarza Komisji Etyczno-Deontologicznej. Pełnił również funkcję sekretarza Komitetu Budowy Domu Lekarza (obecnie Domu Lekarza Seniora im. dr. Kazimierza Fritza w Warszawie przy ul. Wołoskiej). Wkład pracy to cegielka, którą wmurował również dla siebie, gdyż w tym domu mieszkał przez ostatnie lata swego życia.

W 1975 r. nadszedł czas rozstania z wojskiem i pracą w WIML. W stopniu pułkownika, ze względu na stan zdrowia przeszedł do rezerwy. Ale pozostał czynnym zawodowo internistą pracując w Międzyzakładowej Przychodni Leczniczej przy ulicy Mazowieckiej w Warszawie.

Jego niezwykła aktywność nie malała z wiekiem. Między innymi czynnie uczestniczył w Komitecie Organizacyjnym Izby Lekarskich powołanych w 1989 r., gdzie został wybrany na delegata na Zjazd Okręgowej Izby Lekarskiej (OIL) i Polski. W latach 1990-1993 był wybrany na przewodniczącego Okręgowej Komisji Rewizyjnej OIL w Warszawie, a później uzyskał godność delegata honorowego. Był stałym uczestnikiem posiedzeń Prezydium ORL.

Od 1992 r. był członkiem Kapituły Medalu „Gloria Medicinae”, najwyższego odznaczenia PTL. Przez pierwsze 8 lat pełnił funkcję sekretarza kapituły, a później sekretarza honorowego. Zaszczytą uroczystością dla Doktora odbyła się w Pałacu na Wodzie w Łazienkach Królewskich w Warszawie, gdzie uroczystość wręczono medale „Gloria Medicinae” kolejnym dziesięciu lekarzom - laureatom za rok 1999. W tym dniu tj. 20 października 2000 r. wyróżniony medalem został także dr Hornowski.

Należy wspomnieć, że upływ czasu dla Doktora nie miał znaczenia. Świadczy o tym Jego zaangażowanie w prace towarzystw naukowych, w tym Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego czy Polskiego Towarzystwa Medycyny Lotniczej, którego w 2003 r. został członkiem-założycielem. Był też członkiem Oddziału War-

szwaskiego Towarzystwa Internistów Polskich, Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego i Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji.

Kolejne lata i kolejne odznaczenia. Za swoje szczególne zasługi na rzecz środowiska lekarskiego i ochrony zdrowia w 2001 r. dostąpił kolejnego zaszczytu. W trakcie posiedzenia Naczelnej Rady Lekarskiej 2 marca przewodniczący Kapituły „Pro Gloria Medici” dr Maciej Czerwiński, uroczyście wręczył odznaczenie, a laudację dr. Hornowskiego wygłosił dr Krzysztof Madej. W następnym 2002 r. odznaczony został drugim najwyższym polskim państwowym odznaczeniem cywilnym, Krzyżem Komandorskim Polonia Restituta. Pod koniec roku 12 października 2002 r. z okazji 50-lecia istnienia Oddziału Katowice PTL Zarząd podjął uchwałę ustanowienia medalu im. dr med. Józefa Rostka, a w gronie wyróżnionych znalazł się nasz nestor. W marcu 2004 r. został uhonorowany odznaczeniem Laudabilis (tj. godny uznania) na zjeździe Okręgowej Izby Lekarskiej im. prof. Jana Nielubowicza w Warszawie. [4].

W 2004 r. miłym zaskoczeniem dla dr. Hornowskiego był fakt, że praca doświadczalna dotycząca zakwaszającego działania amoniaku, napisana z Jego udziałem – jeszcze jako studenta w 1938 r. – ukazała się w czasopiśmie Archiwum Medycyny Wewnętrznej. Rzecz niespotykana, a jednak zauważona i uznana przez prof. Witolda Orłowskiego za godną opublikowania po 66 latach [3].

Podczas corocznej uroczystości PTL, 27 października 2006 r. w Pałacu na Wodzie w warszawskich łaźniach po raz pierwszy w historii PTL za wieloletnią pracę na rzecz towarzystwa sześciu lekarzy nestorów, w tym także dr Józef Hornowski, zostało uhonorowanych tytułem „Medicus Nobilis” czyli Lekarza Szlachetnego. Szlachectwo PTL nadawane było wraz z wręczaniem stosownego srebrnego sygnetu. Ale najważniejszym, i prestiżowym polskim odznaczeniem został uhonorowany w dniu 5 czerwca 2009 r. Otrzymał Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. W imieniu prezydenta Lecha Kaczyńskiego dekoracji dokonała doradca Prezydenta RP Anna Gręziak. Uroczystość odbyła się w Domu Lekarza Seniora [5].

Doktor Hornowski jest autorem i współautorem ponad 100 prac naukowych z zakresu medycyny, w tym najstarszego wydawniczo skryptu z 1946 r. „Służba zdrowia w wojsku”. Publikował głównie w Medycynie Lotniczej, Wiadomościach Lekarskich, Lekarzu Wojskowym, Medycynie Pracy, Informacji Lotniczo-Lekarskiej WIML.

Zmarł w wieku 95 lat 13 czerwca 2011 r. Pochowany został w Warszawie w grobie rodzinnym 20 czerwca 2011 r. na Cmentarzu Parafialnym we Włochach.

Zapamiętamy dr. Hornowskiego jako człowieka „wielkiego serca”. Cześć Jego pamięci.

Piśmiennictwo

1. Hornowski J.: Życiorys z 2004 r. Pracownia Dokumentacji Naukowej i Wydawniczej WIML.
2. Hornowski J., Ornowski M.: Zarys historii polskiej interny lotniczej. Med.Lotn.1977, nr 57, 57-71.

3. Hornowski J.: To już pół wieku, Puls, 2004,5,30.
4. Zakrzewska E.: Odznaczenie dr. med. Józefa Hornowskiego medalem Laudabilis. Pol. Przegl. Med. Lotn. 2004, 10(2), 195-196.
5. Dr Hornowski odznaczony. Wieści PTL, 2009,5,1.

Elżbieta Zakrzewska